

ساختار بازار بیمه در ایران نیازمند تحول بنیادین است

● آیت‌کریمی

مقالات

بیمه خصوصی هم فعال باشند، جوابگوی نیازهای بیمه‌ای مردم نخواهند بود. شرکت‌های بیمه موجود حتی قادر به بهره‌برداری کامل و مطلوب از بازار بالقوه موجود نیستند و همین عمل موجب شده که برخی از سازمان‌های بزرگ به فکر ایجاد صندوق‌های خود بیمه‌گری بيفتند. این در حالی است که گسترش خود بیمه‌گری، علاوه بر این که خلاف قانون است، ضایعاتی را بر اموال و دارایی‌های ملی وارد می‌کند. با ساختار فعلی و تعداد اندک شرکت‌های بیمه دولتی، صنعت بیمه ایران نمی‌تواند حضور مؤثری در بازار سرمایه داشته باشد. برای حضور مؤثر صنعت بیمه در بازار سرمایه، باید ذخایر به خصوص ذخایر ریاضی بیمه‌های عمر افزایش یابد. این افزایش در گرو افزایش حجم حق بیمه و افزایش حق بیمه هم در گرو توسعه بیمه است و توسعه بیمه هم با انحصار دولت امکان‌پذیر نیست. از طرف دیگر، گسترش بازار بیمه در گرو رقابتی کردن فعالیت شرکت‌های بیمه

آمار و اطلاعات نشان می‌دهد، بازار بیمه ایران حتی در مقایسه با کشورهای در حال توسعه که از نظر توان اقتصادی یکسان هستند، در سطح پایین‌تری قرار دارد و برای نیل به استانداردهای قابل قبول راه طولانی باید پیموده شود. در بازارهای بیمه مشابه با جمعیت حدود ۶۰ میلیون نفر در حدود ۱۰۰ شرکت بیمه در اندازه‌های مختلف در فضای رقابتی با مدیریت بخش خصوصی مشغول فعالیت هستند و حق بیمه سرانه مطلوبی را تولید می‌کنند. در ایران ۶۰ میلیون نفری، تنها چهار شرکت بیمه عمومی فعالیت دارد. بدون در نظر گرفتن شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری که به تازگی با تصویب شورای عالی بیمه فعالیت خود را در برخی رشته‌ها آغاز کرده و هنوز سهم قابل توجهی در بازار بیمه ندارد. به عبارتی در ازای هر ده میلیون نفر، یک شرکت بیمه با ساختار دولتی در ایران فعالیت دارد؛ در حالی که ظرفیت بالقوه عظیم و رو به گسترشی وجود دارد که اگر به همین تعداد شرکت

ساختار مطلوب برای بازار بیمه در ایران

در بررسی موانع توسعه بیمه در ایران این نتیجه حاصل می‌شود که عرضه نامناسب بیمه از نظر کمی و کیفی عامل اصلی عدم توسعه و شرایط نامطلوب فعلی است. البته در سال‌های اخیر تلاش زیادی صورت گرفته تا عرضه خدمات در شرکت‌های بیمه افزایش یابد. از آنجایی که ماهیت فعالیت‌های بیمه‌گری با نحوه اداره شرکت‌های بیمه دولتی، مغایرت‌های اساسی دارند، بنابراین امکان توسعه از این طریق. بیش از آنچه انجام شده، میسر نیست و تنها راه افزایش پوشش‌های بیمه‌ای و حجم حق بیمه در جامعه و همچنین افزایش حق بیمه سرانه در ایران مانند سایر کشورهای جهان تأسیس شرکت‌های بیمه جدید و خصوصی است که بتوانند در یک بازار رقابتی سالم فعالیت حرفه‌ای کنند. هم‌اکنون شاید کمتر کشوری را بتوان یافت که صنعت بیمه آن کشور در انحصار دولت باشد. تقریباً تمام کشورهای جهان به این نتیجه رسیده‌اند که به دلیل ماهیت فعالیت‌های بیمه‌گری، عرضه سالم، صحیح و در نهایت فراگیر بیمه فقط از طریق بخش خصوصی در یک بازار کاملاً رقابتی میسر است. در نتیجه با توسعه بخش خصوصی، شرکت‌های بیمه توانسته‌اند با استفاده از حداکثر امکانات داخلی، به خدمت گرفتن امکانات و تجربیات بین‌المللی و بهره‌ورزی مطلوب از توان کارشناسان، عرضه پوشش‌های بیمه‌ای را بالا برده و از این طریق ضمن تولید حق بیمه قابل توجه و ایجاد اشتغال، آرامش خاطر را برای بیمه‌گذاران خود فراهم آورده و بازویی قوی برای دولت‌های خود باشند. در یک بررسی اجمالی مشکلات عمده عدم توسعه و گسترش بیمه را می‌توان در سه بخش کلی به

است. در حال حاضر مشتریان انتخاب محدودی دارند و از بین شرکت‌های بیمه دولتی باید یکی را انتخاب کنند. انگیزه توسعه بازار در این شرکت‌ها در حداقل ممکن است؛ زیرا ظرفیت آن‌ها اشباع شده است. این در حالی است که بخش خصوصی با ظرفیت عظیم خود و همراهی نوآوری و خلاقیت، در نهایت موجب افزایش ذخایر شرکت‌های بیمه جهت سرمایه‌گذاری خواهد شد.

به همین دلیل مشتریان در بازار رقابتی می‌توانند انتخاب اصلح داشته باشند. شرکت‌های بیمه قبل از پرداخت خسارت، حق بیمه‌ها را دریافت می‌کنند که این حق بیمه‌ها وجوه هنگفتی را تشکیل می‌دهد. در برخی از کشورها میزان ذخایر شرکت‌های بیمه به ویژه ذخایر شرکت‌های بیمه عمر از بانک‌ها بیشتر است. ذخایر بیمه‌های عمر در کره جنوبی سالانه بیش از ۴۰ میلیارد دلار است. به دلیل حجم عظیم این ذخایر، دولت‌ها معمولاً در سرمایه‌گذاری این ذخایر نظارت و کنترل دارند؛ چرا که اگر در مسیر صحیح سرمایه‌گذاری، هدایت نشود ممکن است سراز دلالی و بورس بازی درآورد. این عمل مخرب اقتصاد است و خارج از سیاست‌های کلان اقتصادی دولت به شمار می‌آید. برای سرمایه‌گذاری ذخایر شرکت‌های بیمه، اصولی باید رعایت شود که هم حافظ منافع بیمه‌گذاران باشد و هم در مسیر توسعه اقتصاد ملی کشور به کار آید. از طرف دیگر عدم توانایی مؤسسات بیمه در اجرای تعهدات خود علاوه بر تأثیر منفی بر روی بیمه‌گذاران تأثیر منفی بر اقتصاد ملی نیز خواهد داشت.

شرح زیر خلاصه کرد:

- ۱- مشکلات خارج از صنعت بیمه متأثر از عوامل اقتصادی.
 - ۲- مشکلات داخل صنعت بیمه به دلیل عدم تکافوی نیروی انسانی ماهر و متخصص در بخش‌های فروش، صدور بیمه‌نامه، ارزیابی و پرداخت خسارت که موجب عدم توانایی مناسب در ارایه خدمات مطلوب به مشتریان می‌شود.
 - ۳- اطلاعات و آمار صحیح و دقیق جهت برنامه‌ریزی و اتخاذ تصمیمات صحیح در جهان امروز یک ضرورت است در حالی که صنعت بیمه مادر این زمینه ضعیف و از کمبود و بعضاً نبود آن در رنج است.
- صنعت بیمه از تکنولوژی واحد و

یکنواختی برخوردار است. به لحاظ وجود سیستم اتکایی که برای هر شرکت بیمه ضرورت دارد، کلیه اطلاعات فنی و روش‌های نوین صدور خسارت از یک شرکت به شرکت دیگر و به همین ترتیب و با سرعت به همه شرکت‌های بیمه که در عرصه بین‌المللی فعالیت دارند، انتقال می‌یابد. در این صورت تنها بیمه‌گرانی موفق هستند که قادر باشند به سرعت خود را با دانسته‌های فنی جدید تطبیق داده و از تجربه سایر مؤسسات بیمه به خوبی و شایستگی بهره‌مند شوند. در غیر این صورت بهاء گزاف عقب‌ماندگی از این تجارت بین‌المللی را حتی در جامعه

خود نیز خواهند پرداخت. برای تقسیم خطر که از طریق بیمه اتکایی صورت می‌گیرد، می‌بایست تخصص کافی داشت و این مهم تحقق نمی‌یابد مگر از طریق افزایش اطلاعات و آگاهی‌های فنی لازم کارشناسان صنعت بیمه در کشورهای در حال توسعه که لزوماً می‌بایست خود را به آخرین اطلاعات و دانش فنی در سطح جهانی مجهز کنند تا بتوانند قسمتی از خلاء کارشناسی موجود فی‌مابین کشور خود و سایر کشورهای پیشرفته را از این طریق پر نموده و تعادل نسبی را بین مبادلات تجاری خویش به وجود آورند.

عده‌ای تصور می‌کنند که میزان سرمایه در پیشبرد یک شرکت بیمه بیشترین اهمیت را دارد، در حالی که میزان سرمایه به تنهایی نمی‌تواند ملاک توفیق یا عدم توفیق یک

شرکت بیمه به حساب آید. شرکت‌های بیمه مؤسسات خدماتی مالی هستند که دارای خصلت تعاونی بوده و مدیر و نیروی انسانی متخصص نقش اصلی را دارند. به همین خاطر است که شرکت‌های بیمه دارای ارزش ویژه‌ای هستند که در ارزیابی آن‌ها به این ارزش باید توجه کافی مبذول شود. چه بسا مؤسسات بیمه در کشورهای در حال توسعه که از لحاظ مقدار سرمایه در رنج نیستند، در حرفه خویش نیز موفق نمی‌باشند. نیروی انسانی متخصص و کارآمد در دوام و بقا هر تجارت و حرفه، به ویژه حرفه بیمه‌گری که امروزه در میان سایر حرفه‌های تجاری از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد، نقش و اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد؛ چرا که در غیر این صورت، اساس موجودیت و سرمایه شرکت بیمه در معرض مخاطره قرار می‌گیرد. بنابراین آنچه که می‌تواند ساختار یک مؤسسه بیمه و بالتبع سرمایه آن را محافظت کند، وجود نیروی انسانی متخصص و کاردان است؛ فلذا، به میزانی که یک مؤسسه بیمه از وجود پرسنل و کارشناسان ورزیده و مجرب برخوردار است، مسلماً در عرصه تجارت بین‌المللی هم، موفق خواهد بود. این درست است که امروزه شکاف وسیع تخصصی بین کارشناسان کشورهای در حال توسعه و کشورهای پیشرفته صنعتی به وجود آمده، ولی از بین بردن این شکاف غیرممکن نیست. چه بسا با آموزش صحیح و

جمع‌آوری اطلاعات پیشرفته می‌توان به این مهم فائق آمد. با آموزش صحیح، افزایش اطلاعات و دانش فنی و استفاده از تجربیات ارزنده کشورهای موفق می‌توان راه توسعه صنعت بیمه را هموار کرد.

باید بدانیم امروزه اطلاعات زیربنای هرگونه تغییر و تحول و دگرگونی است و نیز باید این واقعیت را بپذیریم که در جهان علمی امروز، پدیده‌های فنی و تخصصی با سرعتی

شگفت‌آور در تغییر و تحول هستند. اگر ما در کشور انقلابی خود بادرک صحیح از موقعیت اجتماعی و زمانی خود و انتخاب طریق درست و ابزار مناسب در تکاپوی حل معضلات و یافتن راه‌های پیشرفت و توسعه برنیابیم، مطمئناً خلاء تخصصی موجود، بین ما و کشورهای پیشرفته روز به روز وسیع‌تر و وابستگی نیز بیشتر خواهد شد.

علاوه بر موارد فوق صنعت بیمه در کشور ما از عدم رشد فرهنگ بیمه در جامعه و اهمیت ندادن مردم به تأمین که بیمه می‌تواند عرضه کند، رنج می‌برد. اغلب مردم استنباط صحیح و دقیقی از نقش و اهمیت بیمه‌های بازرگانی در حفظ دارایی‌ها و ثروت ملی ندارند. صنعت بیمه نیز باید توجه لازم را با شناسایی نیازهای واقعی مردم به انواع پوشش‌های بیمه‌ای مبذول داشته و انواع پوشش‌های بیمه‌ای مناسب با وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را به بازار عرضه کند و به دنبال کسب منافع سهل‌الوصول و کوتاه مدت و بیمه‌های اجباری نباشد. مفهوم توسعه را تنها نباید در افزایش تعداد بیمه‌نامه جستجو کرد؛ بلکه هدف اصلی باید همگام با گسترش فروش،

ارایه خدمات مطلوب به مشتری باشد، تا مشتریان بالقوه بازار، علاقمند به استفاده از

انواع تأمین‌های بیمه‌ای شوند. بیمه باید به عنوان خدمت‌گزار اقتصاد مطرح باشد، نه آقای اقتصاد. صنعت بیمه باید ضمن حرکت در جهت تحقق اهداف برنامه سوم توسعه اقتصادی دولت در زمینه‌های زیر تسهیلات ایجاد کند.

۱- حفظ ثروت و دارایی‌های ملی و کمک مؤثر در برقراری موازنه ارزی از طریق مکانیزم بیمه اتکائی.

پیشرفت بیمه با توسعه اقتصادی کشور همراه است. توسعه اقتصادی کشور و افزایش مبادلات بازرگانی و ارتقاء سطح زندگی مردم و توسعه سرمایه‌گذاری موجب پیشرفت بیمه در کشور و متقابلاً پیشرفت بیمه موجب افزایش رفاه آحاد ملت و حفظ ثروت ملی و تشکیل پس‌اندازهای بزرگ می‌شود.

اگر اقتصاد کشور از طریق عرضه انواع پوشش‌های بیمه‌ای مورد تأمین قرار نگیرد، در معرض تهدید انواع خطرات است. با وقوع هر حادثه و تحقق هر خطری بخشی از دارایی‌ها و ثروت ملی نابود شده و از بین می‌رود. به یاد داشته باشیم که کشور ما یکی

از مناطق زلزله خیز شدید در دنیاست. در استان‌های جنوبی کشور اموال، تأسیسات صنعتی و مزارع کشاورزی مدام در معرض خطر سیل هستند. خطرات همیشه و در همه جا در کمین هستند و نیاز به بازگویی آنها نیست. صنعت بیمه باید با برنامه‌ریزی درازمدت و شناسایی نیازهای واقعی مردم به امر بیمه، پوشش‌های مناسب و مطلوب در حد توان اقتصادی جامعه را به بازار عرضه کند.

ما دارای منابع ارزی محدودی هستیم و به همین دلیل برنامه‌های عمرانی پنج ساله را براساس اولویت طرح‌ها؛ برنامه‌ریزی می‌کنیم. اگر یکی از طرح‌های ما که وابستگی ارزی دارد بیمه نباشد و بخش ارزی آن از طریق سیستم اتکائی مازاد بر ظرفیت داخلی جبران نشود، با توجه به محدودیت منابع ارزی، طرح یا طرح‌های اولویت‌دار دیگری باید فدای تأسیس مجدد آنها شود. در حالی که طرح‌های عمرانی و صنعتی ما اعم از اینکه در حال احداث یا فعالیت هستند، فاقد پوشش‌های بیمه جامع و کامل می‌باشند. بالتبع این طرح‌ها فاقد پوشش بیمه اتکائی جامع نیز خواهند بود و ما در صورت تحقق خطر شاید نتوانیم به میزان نیاز ارزی طرح خسارت دیده، از بیمه‌گران اتکائی خسارت به صورت ارزی بازیافت کنیم.

۲- تضمین سرمایه‌گذاری

توسعه اقتصادی در گرو سرمایه‌گذاری‌های جدید است. منابع سرمایه در اختیار کسانی است که اگر در مقابل انواع خطرات نظیر بحران‌های

اقتصادی، تورم، نوسانات نرخ ارز، ریسک‌های سیاسی، خطرات غیرمترقبه طبیعی و غیره تأمین نداشته باشند، حاضر به سرمایه‌گذاری نیستند.

بیمه، آرامش خاطر و آسایش خیال را به سرمایه‌گذار با ارایه انواع پوشش‌های بیمه‌ای عرضه می‌کند تا او بتواند با راحتی خیال سرمایه‌گذاری کند.

۳- ایجاد اعتبار و توسعه مبادلات

بیمه باید نقش ضامن را برای اعتبارگیرندگان در مقابل مؤسسات اعتباری و بانکی ایفا کند. تشریفات ارایه تضمین، اکنون به عنوان یک عامل بازدارنده توسعه اعتبارات مطرح است. بیمه باید با ارایه تأمین بیمه‌ای، این راه را کوتاه کرده و با صدور بیمه‌نامه‌های اعتباری کمک مؤثری در توسعه اقتصادی باشد.

در بخش صادرات و توزیع انواع تولیدات در داخل کشور، صدور بیمه‌نامه‌های تضمینی در جهت حمایت از صادرکنندگان و فروشندگان کالا در داخل، راه حل مشکلات ناشی از عدم پرداخت بهاء کالا از طرف خریداران است.

خوشبختانه مسئولین اقتصادی نظام هم‌اکنون در حال برنامه‌ریزی برای حل مشکلات فوق‌الذکر هستند. شرکت بیمه صادرات و سرمایه‌گذاری به همت بیمه مرکزی ایران و با سرمایه‌گذاری مشترک مؤسسات بیمه و بانک‌ها تأسیس شده و در حال فعالیت است. صندوق تضمین صادرات نیز به همت وزارت بازرگانی برای حمایت از صادرکنندگان تشکیل شده است. توسعه فعالیت دو مؤسسه فوق‌الذکر می‌تواند کمک مؤثری در تحقق اهداف برنامه سوم توسعه اقتصادی کشور باشد و دولت را در افزایش رفاه اجتماعی یاری کند.

توسعه سرمایه‌گذاری

شرکت‌های بیمه از محل جمع‌آوری حق بیمه‌ها، دارای منافع عظیمی به عنوان ذخایر فنی هستند که برای ایفاء تعهدات آینده خود ذخیره می‌کنند. از این ذخایر می‌توان در راستای اهداف ملی و سیاست‌های سرمایه‌گذاری دولت استفاده کرد که ضمن تأمین سود برای شرکت‌های بیمه که باید به صورت‌های مختلف به صاحبان اصلی آن یعنی بیمه‌گذاران برگردد، کمک مؤثری هم برای تقویت کلان اقتصاد ملی باشد. البته از آنجایی که ذخایر فنی شرکت‌های بیمه باید جویگوی تعهدات آینده آنها نیز باشد و هر لحظه ممکن است این شرکت‌ها به نقدینگی نیاز داشته باشند، لذا نحوه سرمایه‌گذاری این ذخایر را قانون معین می‌کند. لیکن وجود این مقررات از نقش ارزنده ذخایر فنی شرکت‌های بیمه در امر سرمایه‌گذاری نمی‌کاهد، در حالی که در ساختار دولتی ذخایر به صورت بهینه و کارآمد سرمایه‌گذاری نمی‌شود.

چشم‌انداز آینده صنعت بیمه

براساس مطالعات و بررسی‌های انجام شده، استراتژی فعالیت صنعت بیمه به همت بیمه مرکزی ایران و تلاش گسترده شرکت‌های بیمه در قالب برنامه ۵ ساله در راستای تحقق اهداف برنامه سوم توسعه اقتصادی تدوین شده است. در این برنامه توجه کافی به ارزیابی و تجزیه و تحلیل نیاز واقعی جامعه به امر بیمه مبدول شده و براساس آن انواع پوشش‌های بیمه‌ای مورد نیاز به جامعه عرضه خواهد شد. این برنامه باید راه‌حل‌های عملی و مناسب برای حل مشکلات زیر را ارایه دهد.

۱- گسترش فرهنگ بیمه

- ۲- ایجاد روش‌های مناسب و منطقی برای ارزیابی و پرداخت خسارت.
- ۳- حرفه‌ای بودن و حرفه‌ای کار کردن کارکنان همراه با نوآوری که از عوامل مؤثر موفقیت صنعت بیمه است.
- ۴- برنامه‌ریزی برای تربیت نیروی انسانی متخصص و ماهر براساس نیاز بازار بیمه در ایران به خصوص برای کارشناسان رده فنی.
- ۵- توسعه شبکه‌های فروش و بازاریابی.
- ۶- برنامه‌ریزی جهت آموزش و کارآموزی نمایندگان و فروشندگان بیمه در امر بازاریابی و فروش بیمه.
- ۷- تقویت قسمت مدیریت ریسک در بیمه مرکزی ایران و شرکت‌های بیمه و ایجاد واحد مدیریت ریسک در مؤسسات صنعتی و بازرگانی به منظور ارزیابی دقیق ریسک در جهت حذف یا کاهش خطر که بدان وسیله پتانسیل خسارت پایین می‌آید و اعمال نرخ مناسب.
- ۸- ارایه بیمه‌های ساده و استاندارد با حق بیمه‌های مناسب که مورد نیاز اکثریت افراد جامعه است و ایجاد روش ساده و کوتاه برای ارزیابی و پرداخت خسارت این نوع بیمه‌ها، به طوری که مشتری بتواند خسارت خود را به دور از تشریفات زاید، طولانی و خسته‌کننده دریافت کند. این عمل موجب افزایش اعتماد عمومی به بیمه خواهد شد.
- ۹- ایجاد سیستم مناسب جهت تهیه اطلاعات و آمار مورد نیاز برای تصمیم‌گیری.
- ۱۰- تقویت شبکه کارشناسی خسارت از طریق تربیت کارشناسان حرفه‌ای مستقل و تأسیس شرکت‌های کارشناسی.
- ۱۱- وضع قوانین و مقررات مورد نیاز برنامه.